

บทความวิจัย

เรื่อง ความคิดความเชื่อของชามูไร : กรณีศึกษาจากภาพยนตร์ The Last Samurai

โดย

นางสาว นวจรรย์ สุนทรวาที

รหัสนักศึกษา 05530742

เสนอ

อาจารย์ พิพัฒน์ สุยะ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 450 460 การศึกษาเอกเทศ

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2556

ชื่อเรื่อง ความคิดความเชื่อของซามูไร : กรณีศึกษาจากภาพยนตร์ The Last Samurai

ชื่อผู้วิจัย นางสาวนภวรรณ สุทรวาทิ รหัสนักศึกษา 05530742

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ พิพัฒน์ สุขะ

ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความคิดความเชื่อของซามูไร ผ่านภาพยนตร์เรื่อง The Last Samurai และเพื่อศึกษาปรัชญาต่างๆที่เป็นรากฐานความคิดของซามูไร จากการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์เรื่อง The Last Samurai มุ่งเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับความคิดความเชื่อของซามูไรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซามูไรดำเนินชีวิตตามหลักที่ตนยึดถือ คือ หลักบูชิโด ซึ่งเกิดจากเซน ขงจื้อและชินโต ทำให้ซามูไรมีความยุติธรรม ความกล้าหาญ ความเมตตา กรุณา ความจงรักภักดี ซามูไรเชื่อว่าจักรพรรดิมีเชื้อสายมาจากเทพเจ้า ความคิดนี้ทำให้คนญี่ปุ่นและซามูไรมีความสามัคคี ซื่อสัตย์ต่อญี่ปุ่นกับจักรพรรดิ ต้องการที่จะปกป้องประเทศญี่ปุ่นของตนเอง

คำสำคัญ : “บูชิโด” , “The Last Samurai” , “ซามูไร”

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาмуไร คือ ทหารประเภทหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันดีในยุคก่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น คำว่า “ชาмуไร” มีต้นกำเนิดจากคำว่า “ซะบะรุระอุระ” ซึ่งเป็นภาษาญี่ปุ่นโบราณ มีความหมายว่า รับใช้ ดังนั้นชาмуไรจึงหมายถึง ผู้รับใช้แก่เจ้านายข้าแผ่นดินนั่นเอง

ประวัติศาสตร์ของชาмуไร เริ่มต้นขึ้นในศตวรรษที่ 11 ชาмуไรจะรับใช้เจ้านายโดยตรงของตนเองเพียงผู้เดียวด้วยความจงรักภักดี กระทำตามคำบัญชาทุกประการ โดยไม่มีการลังเล ไม่มีสิ่งใดที่จะมาเป็นอุปสรรคคิดกันแม้แต่ความรักที่มีต่อภรรยาหรือลูก ชาмуไรจะมีวิถีปฏิบัติตนแบบมีวินัย คือกฏภายใต้ชื่อ “บูชิโด” (วิถีแห่งนักรบ) ซึ่งชาмуไรจะยึดถือเคร่งครัดเปรียบเหมือนกับศาสนาที่พวกเขานับถือ เหนือสิ่งอื่นใดคือความไม่เกรงกลัวต่อความตายในหน้าที่

“ถ้าเจ้าคิดที่จะรักษาชีวิตตนเอง เจ้าก็อย่าออกรบเสียเลยดีกว่า ”

สิ่งหนึ่งที่สำคัญซึ่งนักชาмуไรถือเป็นคติประจำใจ คือ “การตายเยี่ยงวีรบุรุษในสงครามนั้น เป็นจุดหมายอันทรงเกียรติสูงสุด” และเมื่อชาмуไรทำงานล้มเหลวจะต้องคว้านท้อง (พิริฮาราคิริ) ถือเป็นการตายที่สมเกียรติ ชาмуไรทุกคนคิดว่าการตายด้วยฝีมือศัตรูถือเป็นความอัปยศ จึงลงมือฆ่าตนเอง และการรักษาดีอันสูงส่งทำให้พวกเขาฝึกฝมือจนแข็งแกร่ง

ความนิยมในหมู่ชาмуไรนั้นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากเดิมที่เป็นชาмуไรเป็นผู้รับใช้ของเหล่าขุนนางก็กลายเป็นคนที่กุมอำนาจเอาไว้ ค่อยๆมีอำนาจแผ่อิทธิพลอย่างกว้างขวาง ทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ชาмуไรตระกูลใหญ่ๆล้วนแต่มีอำนาจ มีบริวารมากมาย

ภาพยนตร์เป็นเหมือนสิ่งสะท้อนภาพสังคมที่ผ่านการมองเห็นและตีความหมายในสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นๆด้วยทัศนะของผู้กำกับ ภาพยนตร์จึงเป็นเหมือนเครื่องมือสื่อสารที่ใช้ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ทัศนคติจากสังคม ดังนั้นภาพยนตร์ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และวัฒนธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาพร้อมไปกับความบันเทิง

ภาพยนตร์ The Last Samurai เป็นเรื่องเกี่ยวกับชาวตะวันตกได้ไปใช้ชีวิตในหมู่บ้าน ซามูไร ทำให้เขาได้พบกับความสุขที่แท้จริงซึ่งตัวพระเอกได้ค้นหาเป็นเวลานาน เข้าได้ พบว่าซามูไรเป็นผู้มีระเบียบวินัย สุภาพ กล้าหาญ จากความน่าสนใจดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยจึงต้องการ ที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องของปรัชญาซามูไร โดยศึกษาผ่านภาพยนตร์ญี่ปุ่นที่ เกี่ยวกับซามูไรเรื่อง The Last Samurai ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดเรื่องราวของซามูไรเป็นอย่างดี

2. จุดประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงปรัชญาต่างๆที่เป็นรากฐานความคิดของซามูไร

2. เพื่อศึกษาถึงความคิดความเชื่อของซามูไร ที่ศึกษาผ่านภาพยนตร์เรื่อง The Last Samurai

3. สมมติฐานของการศึกษา

วิถีชีวิตของซามูไรในภาพยนตร์เรื่อง The Last Samurai (2004) นั้นมีรากฐานความคิดจาก ปรัชญาเซน บูชิโด ลัทธินินโต ขงจื้อ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

2. รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้

3. ศึกษาภาพยนตร์เรื่อง The Last Samurai วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

4. สรุปผลการศึกษาค้นคว้าและเสนอผลการศึกษาในรูปแบบบทความวิจัย

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัย เรื่อง ความคิดความเชื่อของซามูไร :กรณีศึกษาจากภาพยนตร์ The Last Samurai มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดชินโต

ธิดาพร จิตระดับ (2551) ได้เขียนสารนิพนธ์เรื่อง บูชิโด วิถีแห่งซามูไร ความภูมิใจของญี่ปุ่น กล่าวว่า ลัทธิชินโตเกิดในยุคยาโยอิ เป็นศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศ "ชินโต" แปลว่า "ทางแห่งเทพ" มีคำสอนที่สำคัญ คือ การบูชาธรรมชาติและบรรพบุรุษ ชินโตเป็นความรู้สึกสำนึกเกี่ยวกับการชำระให้สะอาด เน้นความใกล้ชิดกับธรรมชาติ คำสอนของลัทธิชินโตมีอิทธิพลต่อหลักของบูชิโด เพราะสอนให้มีความจงรักภักดีและความรักชาติ อันถือเป็นหัวใจของบูชิโด ทั้งนี้ยังเชื่อว่าแผ่นดินญี่ปุ่นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อว่าจักรพรรดิของตนถือกำเนิดเป็นเทพเจ้า ทำให้ซามูไรและประชาชนทั่วไปมีความรักชาติและศรัทธาที่จะปกป้องแผ่นดินญี่ปุ่น และลัทธิชินโตยังสอนอีกว่าเติบโตมาแล้วจะต้องทำตัวให้เป็นคนดีของครอบครัว สังคม และชาติ ดังนั้น ความเชื่อของลัทธิชินโตจึงปรากฏให้เห็นในหลักบูชิโด

ม.ร.ว.ลี้กฤษ์ปราโมช (2544) ได้เขียนหนังสือ “จากญี่ปุ่น” เป็นหนังสือที่บอกเกี่ยวกับลัทธิชินโต กล่าวคือ ลัทธิชินโตเป็นสิ่งที่คนญี่ปุ่นนับถือทางไสย "ชินโต" แปลว่า ทางเทพยดา แก่นแท้ของลัทธิชินโตคือ ลัทธิความนับถือธรรมชาติอย่างง่าย ๆ ของคนที่ไม่มีความยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งเกิดจากความเกรงกลัวของมนุษย์ โดยเริ่มมาจากสิ่งที่มีลักษณะประหลาดหรือขนาดใหญ่ จะถูกยกให้เป็นของศักดิ์สิทธิ์ เรียกว่า “คามิ” แปลว่า "เจ้า" ผู้ปกครองของญี่ปุ่นจึงได้ใช้ลัทธิชินโตสร้างความสามัคคีภายในชาติและความรักชาติอย่างรุนแรง ลัทธิชินโตสอนให้ปฏิบัติตนตามธรรมเนียมไม่มีการสอนบาปบุญคุณโทษ แต่พิธีการของชินโตก็ทำให้เกิดความภักดีสามชั้นในจิตใจของคนญี่ปุ่น คือ ความภักดีต่อครอบครัว ความภักดีต่อชุมชน ความภักดีต่อรัฐ ทำให้ประชาชนจงรักภักดีต่อกษัตริย์ ลูกน้องภักดีต่อเจ้านาย

2) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดขงจื้อ

ธิดาพร จิตระดับ (2551) ได้เขียนสารนิพนธ์เรื่อง บูชิโด วิถีแห่งซามูไร ความภูมิใจของญี่ปุ่น ผลจากการศึกษาพบว่า ลัทธิขงจื้อได้เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ที่ญี่ปุ่นติดต่อทางการทูตกับจีน ในราชวงศ์สุ่ยและราชวงศ์ถัง คำสอนของลัทธิขงจื้อที่มีอิทธิพลต่อคนญี่ปุ่น คือ การสอนให้เชื่อในโลกของมนุษย์ สิ่งรอบตัวและครอบครัว โดยเน้นความสัมพันธ์ทั้งห้า ระหว่างเจ้านายกับลูกน้อง

พอกับลูก สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับเพื่อน ซึ่งความสัมพันธ์นี้เป็นความสัมพันธ์ที่เหล่าชาวมูไรยิดถือเป็นหลักปฏิบัติ ทำให้ขงจื้อได้กลายเป็นหนึ่งในหลักคำสอนของบูชิโด ลัทธิขงจื้อมีแนวปฏิบัติ คือ คิดถูก มีชีวิตที่ถูก ชีวิตจะดีจะชั่วขึ้นอยู่กับความภักดีต่อผู้ปกครอง ความกตัญญูต่อพ่อแม่ ลัทธินี้เป็นศาสนาที่เน้นความสุขในการอยู่ร่วมกันของครอบครัวและสังคม

3) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเซน

เหลาซื่อ [นามแฝง] (2535) ได้เขียนหนังสือ “วิทยายุทธเซน” โดยแปลและเรียบเรียงเขียนจากคำสอน “ไทเซน เดชิมารุ” มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรัชญาที่แฝงอยู่ในวิถีชาวมูไร ผลการศึกษาพบว่า การฝึกฝนของชาวมูไรจะเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธนิกายเซน เน้นการฝึกสมาธิ(ซาเซน) เพื่อการรู้แจ้ง มีอาจารย์เป็นผู้ถ่ายทอดนอกคัมภีร์ เน้นประสบการณ์ตรงของผู้ฝึก ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาวัฒนธรรมของพวกนักรบ เช่นเน้นถึงความเรียบง่ายและการควบคุมตนเอง การตระหนักรู้ตลอดเวลาเกี่ยวกับการเผชิญหน้าการตาย ชาวมูไรที่ทำซาเซนทุกวัน ได้แก่ การนั่งสมาธิ สามารถทำให้จิตใจสงบได้และบรรลุระดับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างการหยั่งรู้และการต่อสู้ด้วยดาบสิ่งนี้ทำให้เห็นว่าจริงๆแล้วเซนได้กลายเป็นที่รู้จักในแง่ศาสนาของชาวมูไร

นพพร สุวรรณพานิช (2541) ได้เขียนหนังสือเรื่อง มุมญี่ปุ่น ได้พูดถึงเกี่ยวกับเซนไว้ว่า เซนเป็นคำมั่นสัญญาที่จริงจังที่สุดว่าจะอุทิศตนเต็มเปี่ยมต่อชีวิต การบรรลุจุดมุ่งหมายแห่งเซน คือ การหาแสงสว่างแล้วปลดปล่อยผู้อื่นตลอดจนตัวเอง เซนเป็นความประพฤติปฏิบัติที่กระทำให้ขึ้นเพื่อพัฒนาตัวเอง และนำไปสู่การปลดปล่อย เรียกว่า “ซาโตริ” สิ่งปฏิบัติของเซนที่สำคัญ คือ ซาเซน หรือการนั่งสมาธิซึ่งเป็นแก่นกลางแห่งการปฏิบัติ

4) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดบูชิโด

ม.ล.ศีกฤทธิ ปราโมช (2512) ได้เขียนหนังสือ “จากญี่ปุ่น” กล่าวว่า บูชิโด แปลว่า หนทางของนักรบหมายถึงความกล้าหาญเสียสละ ที่เกิดจากความภักดีต่อสังคมที่ตนอยู่ หากไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษ การลงโทษเช่น การขับไล่ออกจากสังคม การทำฮาราคีรี (ลัทธิฆ่าตัวตายโดยใช้มีดคว้านท้องตัวเอง) การปฏิบัติตามแบบแผนที่สืบทอดกันมาเช่นนี้เป็นไปตามคำสอนของขงจื้อ

วีระชัย โขคมกดา (2554) ได้เขียนหนังสือเรื่อง ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ได้เขียนเกี่ยวกับบูชิโดไว้ว่า บูชิโด แปลว่า วิถีแห่งนักรบ ถือเป็นหลักการและแนวปฏิบัติของซามูไร ที่ยึดหลักความจงรักภักดี การเสียสละ ความละเอียด ความมีมารยาท เกียรติยศเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต บูชิโดมีจุดกำเนิดจากการผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนานิกายเซนคำสอนของขงจื้อและลัทธิชินโต ซามูไรที่ยึดหลักบูชิโดจึงไม่กลัวอันตรายและความตาย นิกายเซนเน้นการทำสมาธิ สอนให้รู้จักรู้จักตัวเอง ซามูไรใช้เซนในการขบไล่ความกลัวและความผิดพลาด ชินโตสร้างความจงรักภักดี และความรักชาติให้แก่บูชิโด ชินโตบูชาบรรพบุรุษ ซามูไรจึงจงรักภักดีต่อจักรพรรดิและเจ้านาย ชินโตเชื่อว่าญี่ปุ่นเป็นที่อยู่เทพเจ้า ทำให้ซามูไรจึงมีความรักชาติและศรัทธาที่จะปกป้องแผ่นดิน ขงจื้อสอนให้เชื่อในโลกของมนุษย์ สิ่งรอบตัวและครอบครัว นอกจากนี้บูชิโดยังประกอบด้วยหลักความยุติธรรม ความจริงใจ ความซื่อสัตย์สุจริต และการควบคุมตนเอง ความยุติธรรมเป็นหลักการที่สำคัญของซามูไร ซามูไรเชื่อว่าความจริงใจและความซื่อสัตย์ทำให้ชีวิตมีคุณค่า ซามูไรจึงมีสำจะวาจาของตนเอง ต้องควบคุมตัวเอง ไม่แสดงอาการไม่ว่าเจ็บหรือยินดี ต้องสงบนิ่งทั้งการการกระทำและจิตใจ ดังนั้นถือว่าซามูไรที่ยึดถือและปฏิบัติตามหลักอย่างครบถ้วนเป็นนักรบอย่างสมบูรณ์แบบ

กอบประเสริฐ ตย์คานนท์ (2545) เขียนหนังสือ เรื่อง บูชิโด กฎของซามูไร ว่า บูชิโดคือกฎของซามูไร เป็นบทบัญญัติที่กำหนดลักษณะต่างๆด้านของนักรบทั้งทางด้านสังคมและอาชีพ โดยกฎจะมีพื้นฐานโดยทั่วไปว่า คนที่เป็นซามูไรจะต้องถือว่าหน้าที่อันดับแรกของตน คือ การระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา ผู้ที่ระลึกถึงความตายอยู่ตลอดเวลา จะถือว่าบรรลุวิถีแห่งความจงรักภักดีและความรับผิดชอบ ในวิถีทางของนักรบการเอาใจใส่ดูแลพ่อแม่เป็นอย่างดีเป็นเรื่องที่ขาดไม่ได้ ถ้าคนที่ไม่สนใจพ่อแม่ของตนเองจะถือว่าเป็นคนไม่ดี ในเส้นทางของนักรบ มีเพียง3สิ่งที่จะต้องถือว่าสำคัญ คือ ความจงรักภักดี หน้าที่และความมองอาจ ซามูไรที่ประกอบด้วยความคิดทั้งสามอยู่ในตัวคนเดียว ถือว่าเป็นอัครวินระดับสูงสุด ในหนังสือเล่มนี้ยังบอกกฎที่ควรจะมีในการเป็นซามูไรมากมาย เช่น การศึกษา หน้าที่ต่อครอบครัว หลักการของนักรบ ความถูกต้อง ความมองอาจ มารยาทและความเคารพ การตายอย่างผู้จงรักภักดี การชำระประเพณี เป็นต้น

เสถียร พันธรังสี (2508) ได้เขียนหนังสือ เรื่อง บูชิโด จรรยาของทหาร ดวงวิญญาณของญี่ปุ่น ไว้ว่า บูชิโด เป็นภาษาญี่ปุ่น มีความหมายตามตัวอักษรว่า ยุทธจริยา เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติของ

นักรบผู้กล้าหาญ อยู่เหนือการศึกษาทั้งหลายของญี่ปุ่น “บูชิโด ไม่ได้เป็นตำราที่เขียนกันขึ้นได้โดย
แน่นอนเป็นหลักฐานเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญของอังกฤษ หากแต่เป็นธรรมเนียมจรรยาของซามูไร
ทั้งหลายที่ปฏิบัติกันต่อๆมาเท่านั้น” บูชิโดสอนให้ซามูไรมีความมานะ ทำในสิ่งที่ควรกระทำก่อน
และหลังด้วยความซ่งใจ และเมื่อทำไปแล้วก็จะต้องทำสิ่งนั้นไปจนกว่าจะสำเร็จ อีกสิ่งหนึ่งที่เป็น
ลักษณะของนักรบผู้กล้าหาญ ซึ่งชาติใดๆในโลกนี้จะไม่ทำไม่ได้ การกระทำอันนั้นคือ พิธีฆ่าตัวตายโดยเอา
มีดคว้านท้อง ซึ่งเรียกว่า “ฮาราคิรี” หรือ “เซปปุกุ” ฮาราคิรีเป็นวิถีกระทำด้วยความกล้าหาญและ
เลือดเย็นที่สุดของเหล่านักรบซามูไร เหล่าซามูไรได้ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานานเพราะถือว่าใครทำ
ความผิดอย่างใดมาซึ่งเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศ หรือเพื่อพิสูจน์ให้คนทั้งหลายเห็นว่าตนเป็นผู้
บริสุทธิ์จริงๆ

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและปรัชญาของซามูไรพบว่าลัทธินินโตสอน
เรื่องการบูชาธรรมชาติและบรรพบุรุษ ทำให้ประชาชนมีความรักประเทศชาติมาก เช่นแนวคิดของ
ธิดาพร จิตรระดับ (2551) และม.ร.ว.คึกฤทธิ์ปราโมช (2544) นอกจากนั้นยังมีขงจื้อยังมีอิทธิพลต่อ
หลักบูชิโด คือยึดถือความสัมพันธทั้ง5ประการ ซึ่งเป็นหลักที่ซามูไรได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน
ดังแนวคิดของธิดาพร จิตรระดับ (2551) และ เชนยังสอนให้ซามูไรมีสมาธิโดยเน้นการฝึกซาเซน
เช่นเน้นถึงความเรียบง่ายและการควบคุมตนเอง การตระหนักรู้ตลอดเวลาดังแนวคิดของเหล่าชื่อ
[นามแฝง] (2535) และนพพร สุวรรณพานิช (2541) นอกจากนี้หลักการดำเนินชีวิตของซามูไร
เรียกว่าบูชิโด แปลว่า วิถีของนักรบ บูชิโดมีจุดกำเนิดจากการผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนา
นิกายเซนคำสอนของขงจื้อและลัทธินินโต ที่ยึดหลักความจงรักภักดี การเสียสละ ความละเอียด
ความมีมารยาท เกียรติยศเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังแนวคิดของม.ล.คึกฤทธิ์ ปราโมช
(2512) และวีระชัย โชคมุกดา(2554) กอปรเชษฐ ตย์คานนท์(2545) เสถียร พันธรังสี(2508)

ผลการวิจัย

1. บูซิโด : สิ่งที่ชาวมุไรยึดถือ

ในศตวรรษที่ 12 ได้เรียกกันว่า “บูซิ” ตอนหลังๆถูกเรียกรวมกันว่า “ชาวมุไร” ภายหลังจากศตวรรษที่ 16 จึงกลายมาเป็น “ชาวมุไร” หลังจากนั้นชาวมุไรได้เป็นกลุ่มชนชั้นปกครองญี่ปุ่นโดยแท้จริงและได้รับการยกย่องมาก เพราะหน้าที่ของชาวมุไรจะต้องเป็นผู้ที่ยอมเสี่ยงตายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งถือเป็นการเสียสละมาก

ปรัชญาที่ชาวมุไรใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ บูซิโด ซึ่งเป็นสิ่งที่อบรมคนในประเทศและเป็นสิ่งหนึ่งที่ชาวมุไรยึดถือ ทำให้ระลึกถึงความกล้าหาญเพื่อความเป็นความตายของชาติอยู่เสมอ

บูซิโดเป็นภาษาญี่ปุ่นมีความหมายตามตัวอักษรว่า “ยุทธจริยา” แปลว่า “วิถีแห่งนักรบ” เป็นหลักการที่พัฒนาขึ้นในญี่ปุ่นช่วงศตวรรษที่ 9-12 ถือเป็นหลักการและแนวปฏิบัติของชาวมุไรที่ยึดหลักความจงรักภักดี การเสียสละ ความละเอียด ความมีมารยาทความอ่อนน้อม เกียรติยศ และความรักผูกพันเป็นแนวในการปฏิบัติตน บูซิโดเป็นรากฐานของการศึกษาอย่างอื่น เป็นต้นเหตุแห่งความเจริญของชาติอย่างแท้จริง การศึกษาเกี่ยวกับลัทธิบูซิโดทำให้ทุกคนไม่คือในคำสอน ไม่ถือตัวว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เคารพในโอวาทของผู้ใหญ่ มีความเชื่อมั่นในคุณงามความดีและศักดิ์ศรีของจักรพรรดิซึ่งเป็นราชวงศ์ที่เชื่อว่ามิใช่เชื้อสายจากเทพ คอยปกป้อง อุ่มชูประเทศให้เป็นเอกราช ทุกคนที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับบูซิโดจะเตรียมพร้อมที่จะเข้าใจและเชื่อถือคำสอนที่ดีเหล่านี้เพื่อชาติ ศาสนา จักรพรรดิ และบรรพบุรุษของเขา

บูซิโดเป็นธรรมจรรยาของนักรบผู้กล้าหาญอยู่เหนือการศึกษาทั้งหลายของญี่ปุ่น ยูวชนของญี่ปุ่นทุกคนได้รับการฝึกสอนอบรมเกี่ยวกับบูซิโด ซึ่งผลที่เด่นชัดอันหนึ่งคือความต้องการทะเยอทะยาน เพื่อความก้าวไปข้างหน้าให้แก่ชาติและแก่ครอบครัวของตนเอง (เสถียร พันธรังสี 2508 :17-18)

การกำเนิดบูชิโด

ลัทธิเจ้าครองนครเป็นเหตุทำให้ประเทศญี่ปุ่นต้องได้รับความวุ่นวายถึงกับนองเลือดนั้น ได้กลายเป็นเครื่องหมายและผลแห่งความมีชัยของพลเมืองทั้งหลายในทางความคิด ทางการปกครอง และทางประชาคมทั่วไป ซึ่งกล่าวโดยแท้แล้วตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา บรรดาพลเมืองทุกเพศทุกฐานะ ได้เริ่มรู้สึกสำนึกตัวในความหยาบของตนเอง ในจำนวนนักปราชญ์ชาตินักรบทั้งหลายต่างก็พากันมองเห็นความจริงยุทธจริยาอันหนึ่ง คือ บูชิโด ได้ถูกบัญญัติขึ้นเป็นบทเรียนของญี่ปุ่นใหม่ตั้งแต่สมัยนั้นมา (เสถียร พันธรังสี 2508 :28-29)

หลักกำเนิดของบูชิโด ได้ถอดรูปมาจากลัทธิและศาสนาของญี่ปุ่น นั่นคือ 1.ลัทธิชินโต 2. พุทธศาสนานิกายเซน 3. ลัทธิขงจื้อ มารวมกันเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้ประเทศก้าวหน้า

1. ลัทธิชินโต

ชื่อของลัทธิชินโต เรียกว่า “คามิโนะมิชิ” แต่รู้จักชื่อที่เรียกตามภาษาจีนว่า “ชินโต” ชินโต คือ วิถีของพระเจ้า คำสั่งสอนหลักของลัทธิชินโต คือ “การบูชาธรรมชาติและบรรพบุรุษ” ซึ่งถือว่าเป็นการให้ความเจริญแก่ตัวเอง ผู้นับถือศาสนาชินโตทุกคนจะต้องเป็นผู้มีความสะอาด การทำงานที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษหรือครอบครัว จะต้องทำไปด้วยความสะอาดทั้งกายและใจ

คำสอนของลัทธิชินโตที่ปรากฏในบูชิโด คือ การเคารพต่อบรรพบุรุษ จงรักภักดีต่อพระเจ้าแผ่นดิน เพราะชินโตเชื่อว่าญี่ปุ่นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเชื่อว่าจักรพรรดิมีเชื้อสายจากเทพเจ้า ซามูไรจึงมีความรักชาติและศรัทธาที่จะปกป้องแผ่นดิน แนวความคิดของชินโตมีส่วนช่วยในการทำให้ชาติมีความสามัคคีกัน เพราะว่าความสามัคคีเริ่มมาจากการมีความศรัทธาต่อจักรพรรดิ ทำให้ ซามูไรต่างๆพร้อมใจที่จะพลีกายเพื่อญี่ปุ่น และจักรพรรดิที่เชื่อว่ามาจากเทพเจ้า

การเป็นผู้มีร่างกายและหัวใจที่สะอาด ดวงวิญญาณเป็นของไม่ตาย เหล่านี้เป็นหลักที่ ซามูไรทุกคนจะต้องถือเป็นหลักและวินัยที่เคร่งครัดที่สุด เพราะในสงครามญี่ปุ่นไม่มีอะไร นอกจากความกล้าหาญและความไม่กลัวตาย

“ความมุ่งหมายที่สำคัญของเรา, คนญี่ปุ่นทั้งหลาย! ท่านจงรักและเป็นเด็กที่ดีต่อบิดา มารดาของท่าน จงเมตตาปราณีต่อพี่น้องของท่านทุกคน จงช่วยกันรักษาความประพฤติของท่านให้ สุภาพและกระหมัดกระหม่อม ท่านรักตัวของท่านอย่างไร ก็จงมีความรักคนอื่นเช่นเดียวกัน, จงตั้งใจ เล่าเรียน ฝึกหัดความประพฤติ มีความรู้สึกด้วยสมองของตนเองพอใจในการสมาคม เคารพต่อ รัฐธรรมนูญและกฎหมายแห่งราชอาณาจักรของท่าน จงเตรียมพร้อมที่จะสละดวงวิญญาณและ ความกล้าหาญให้แก่ชาติในเมื่อชาติต้องการ ทั้งนี้เพื่อที่จะรักษาและทำให้สูงขึ้นซึ่งเกียรติยศพร้อม ด้วยสมบัติแห่งราชอาณาจักรของเรา ซึ่งตั้งขึ้นในสมัยเดียวกันกับสวรรค์และพื้นแผ่นดินอันนั้น ” (เสถียร พันธรั้งสี 2508 :41-42)

ลัทธิชินโตยอมรับคำสอนของขงจื้อในด้านการดำเนินชีวิตของขุนนางและนักรบญี่ปุ่น มี กฎ10ข้อ เรียกว่าจรรยาของสุภาพชนสิบประการ คือ ต้องรักความยุติธรรม มีความกล้าหาญ ต้อง เป็นคนมีศีลธรรมอันดี ต้องสุภาพ ต้องรักเกียรติ ต้องจงรักภักดี ต้องควบคุมตัวเองให้ดี ต้องแสวงหา ปัญญา ต้องรักการศึกษา เด็กจะต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ ภรรยาต้องเคารพต่อคำสอนของสามี ลูกต้องเชื่อ ฟังพ่อแม่ คนที่อยู่ในครอบครัวต้องเคารพ เชื่อฟังหัวหน้าครอบครัว ชินโตจึงเน้นความสนิทสนม กับคนกับความเป็นชาตินิยมของคนญี่ปุ่นด้วย

2. พุทธศาสนานิกายเซน

พุทธศาสนานิกายเซนเป็นพุทธศาสนานิกายหนึ่งที่พัฒนาขึ้นในดินแดนจีนช่วง คริสต์ศตวรรษที่ 7 และ 8 โดยการผสมผสานแนวคิดของพุทธศาสนาฝ่ายมหายานจากอินเดียและ ปรัชญาเต๋า และได้เข้าสู่ประเทศญี่ปุ่น ต่อมาพุทธศาสนานิกายเซนได้พัฒนาออกไปเป็นหลายสำนัก ในญี่ปุ่น เช่นเป็นคำในภาษาญี่ปุ่นซึ่งมาจากภาษาจีนว่า ฉาน หรือการทำสมาธิ มีแนวคิดหลัก คือ เน้นการปฏิบัติสมาธิ(ซาเซน) เน้นในเรื่องเกี่ยวกับจิตใจและการปฏิบัติเพื่อการรู้แจ้ง ไม่เน้นการยึด ติดกับคำสอน

เช่นมิใช่ข้อสรุปทางความนึกคิด ที่เข้าถึงได้ด้วยเหตุผลและการคิดใคร่ครวญ วิธีแห่งเซ็น นั้นมีอาจพบได้โดยความรู้แบบแบ่งแยกของเรา และมีใช่เพียงเท่านั้น แม้ความรู้และความคิด ของเราทั้งหมด ซึ่งเป็นผลผลิตของจิตสำนึกก็จำเป็นจะต้องขจัดออกอย่างสิ้นเชิงด้วย หาก ทำได้สำเร็จแล้วจะเข้าถึงสัจจะแห่งประสบการณ์บริสุทธิ์ ซึ่งจะช่วยให้เราตื่นขึ้นสู่ความว่าง

หรือสุญญาและในประสบการณ์ภายในอันลึกซึ้งนี้แหละที่เช่นดำรงอยู่ ถ้าพูดในแง่
จุดหมายแล้ว ประสบการณ์แห่งเช่นก็คือ การตระหนักรู้ถึงรากฐานแห่งการดำรงอยู่ ถ้าพูด
ในแง่มีส่วนตัวแล้วก็อาจอธิบายได้ว่า เช่น คือ การตื่นขึ้นสู่จิตอันล้ำลึกของมนุษย์ ซึ่งโดย
ภาษาแห่งเช่น เราเรียกการตื่นขึ้นนั้นว่า ‘ซาโตริ’ ซึ่งแปลว่า การตรัสรู้ เพื่อหมายถึงสัจจะ
แห่งประสบการณ์ทางศาสนา (เช่น โคอ ชิบยามะ, 2526: 59)

คำสอนของเซนที่ปรากฏในชูจิโด คือความเรียบง่ายและการควบคุมตนเอง มีจิตใจอันสงบ
เมื่อต้องเผชิญกับความตาย สิ่งที่ชามุไรต้องทำวันคือ การทำซาเซน เช่น การนั่งสมาธิ ทำให้ชามุไรมี
จิตใจให้หนึ่งสงบได้ การบรรลุนิยามในนิยามเซน เรียกว่า “ซาโตริ” หมายถึงการรู้แจ้งแห่งสภาวะ
ความจริงสูงสุด กล่าวคือ ซาโตริ เป็นประสบการณ์การรับรู้ความจริงว่าสรรพสิ่งในจักรวาลล้วน
เป็นหนึ่งเดียวกัน เป็นการเข้าใจว่าที่แท้แล้วทุกสรรพสิ่งล้วนเป็นหนึ่งเดียว คือ ความว่างเปล่า มี
วิธีการเพื่อการบรรลุนิยาม คือ การทำซาเซนหรือการนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชามุไรกระทำเป็นประจำ

ซาเซนคือการนั่งสมาธิ รวมทั้งการเดินและการยืนและการหายใจอย่างถูกต้อง มัก
ก่อให้เกิดทัศนคติที่เรียกว่า “อิชิเรียว” คือ ภาวะของความคิดที่ปราศจากการคิด ภาวะของจิตสำนึกที่
อยู่พ้นไปจากความคิด เป็นแก่นแท้ของเซนของซาเซน

“.....ซาเซน ไม่ได้หมายถึงความปิติอย่างเหลือล้น หรือการปลุกเร้าอารมณ์หรือสภาวะใดๆ
ของร่างกายและจิตใจเป็นการเฉพาะ มันหมายถึงการกลับไปสู่ภาวะอันบริสุทธิ์ตามปกติของมนุษย์
อย่างสมบูรณ์ ภาวะนั้นไม่ใช่บางสิ่งบางอย่างที่สงวนไว้สำหรับอาจารย์และนักบุญผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย
ไม่มีอะไรลึกลับในเรื่องนี้ มันอยู่ในเอื้อมมือคว้าของทุกคน ซาเซนหมายถึงการกลายเป็นผู้ใกล้ชิด
กับตัวเองอย่างสนิทแนบแน่นการกินอาหารรสชาติของเอกภาพในอันถ่องแท้ และการทำตนให้
กลมกลืนกับชีวิตแห่งจักรวาล” (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช 2554:14)

เซนเป็นหลักที่พึงแห่งจิตใจที่จะช่วยทำให้จิตใจแข็งแกร่งขึ้น โดยมีพื้นฐานอยู่ที่การรู้จัก
เข้าใจและการพึ่งพาตนเอง ในการต่อสู้ของชามุไร จิตใจที่มั่นคงถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดที่จะทำ
ให้ชามุไรยึดหยัดได้ สิ่งที่สำคัญคือต้องได้รับการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญและความเข้าใจ ชามุไร
ใช้เซนในการฝึกเพื่อขับไล่ความกลัว ความไม่แน่นอนใจและความผิดพลาด

3. ลัทธิขงจื้อ

ลัทธิขงจื้อได้ถ่ายทอดเข้ามาในประเทศไทยญี่ปุ่นเมื่อได้มีการติดต่อทางการทูตระหว่างจีนในราชวงศ์สุ่ยและในราชวงศ์ถัง แต่ลัทธิขงจื้อมีความสำคัญในช่วงศตวรรษที่6-9และในยุคเอโดะ

คำสอนลัทธิขงจื้อที่ปรากฏในบูกิชุโด คือ ขงจื้อสอนให้เชื่อในโลกของมนุษย์ สิ่งรอบตัว และครอบครัว โดยเน้นคุณธรรมความสัมพันธ์ 5ประการระหว่าง คือ นายกับบ่าว, บิดากับบุตร, สามีกับภรรยา, ผู้สูงอายุกับผู้เยาว์, เพื่อนกับเพื่อน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ชาวมุไรยิดถือ ลัทธิขงจื้อมีแนวคิดคือ คิดถูก มีชีวิตที่ถูก ชีวิตที่ดีจะชั่วขึ้นอยู่กับความภักดีต่อผู้ปกครอง ความกตัญญูต่อพ่อแม่ เน้นความสุขของการอยู่ร่วมกันของครอบครัวและสังคม คำสอนในลัทธิขงจื้อได้กลมกลืนเป็นอันเดียวกับค่านิยมบรรพบุรุษและความประเพณีระหว่างครอบครัวของจีน โท แก่นของขงจื้อคืออย่าปฏิบัติกับคนอื่นด้วยสิ่งซึ่งเราไม่ประสงค์ให้คนอื่นปฏิบัติกับเรา

ความมีเมตตาเป็นที่มาหรือเป็นพื้นฐานแห่งคุณธรรมทั้งปวง เน้นให้มนุษย์รู้จักสร้างชีวิตที่ดีงามตั้งแต่แรกเกิด ให้ชาวมุไรยิดมั่นในหลักมนุษยธรรมให้มีความเมตตากรุณาต่อทุกชีวิตและปลูกฝังให้เด็กๆ รักในความเป็นธรรมพร้อมทั้งเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนมนุษย์

บูกิชุโดที่ปรากฏในนิสสัยของชาวมุไร คือ ความกล้าหาญ ความกล้าหาญของชาวมุไรเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเกียรติยศของประเทศและเป็นนิสสัยของชาวมุไรและคนญี่ปุ่นทั้งประเทศ การที่ชาวมุไรจะทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์นั้นต้องทำดังนี้ คือ ต้องพร้อมเตรียมที่จะเผชิญกับความตายเสมอ นั่นคือจะต้องอุทิศชีวิตของตนโดยไม่ลังเล การกระทำเช่นนี้จะต้องฝึกฝนทั้งด้านจิตใจอย่างมาก

“อันว่าความกล้าหาญนี้ คือลักษณะที่ยอมเผชิญต่อความเจ็บปวดและความตายด้วยเลือดเย็นในเมื่อหน้าที่มาถึง หน้าที่ของคนญี่ปุ่นทั้งหลายอยู่ในความเตรียมพร้อมแล้วที่จะสละชีวิตเพื่อเกียรติยศ เพื่อผลประโยชน์แห่งประเทศชาติและเพื่อความรุ่งโรจน์อยู่แห่งจักรพรรดิไม่ว่าในกรณีใดๆ”

ลักษณะของความกล้าหาญที่ไม่เหมือนประเทศอื่นๆ คือพิธีฆ่าตัวโดยเอามิดคว้านท้อง ซึ่งเรียกว่า ฮาราคิรี/เซปปูกุ ฮาราคิรี คือ วิธีกระทำด้วยความกล้าหาญ ซาญซัยและเลือดเย็นที่สุดของเหล่าชาวมุไร การฆ่าตัวตายด้วยการคว้านท้องนั้นเป็นสิ่งที่พวกนักรบได้ปฏิบัติมาเป็นเวลายาวนาน

แล้ว เหตุผลที่ทำฮาราศิริคือ ทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศ ถูกกล่าวหา โดยไม่มีความผิด ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม เพื่อที่จะพิสูจน์ว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จริงๆก็ต้องยอมตายโดยการฮาราศิริ เมื่อทำแล้วจะพ้นจากมลทินทั้งหลายและกลับได้เกียรติยศอย่างสูงสุด และเพราะว่าการที่ลัทธิชินโตได้สอนให้คนทั้งหลายเห็นว่า วิญญาณไม่รู้จักดับ คนตายแล้ววิญญาณไม่ได้ไปทางไหน คงมารออยู่กับครอบครัวเสมอ นั้นทำให้คนญี่ปุ่นไม่กลัวตาย

“สำหรับชาวญี่ปุ่นนั้น การผูกคอตาย การกระโดดน้ำตาย การกินยาพิษตายหรือแม้การยิงตัวตายก็ดี เราถือกันว่าเป็นการกระทำอย่างฉลาดและบัดสีที่สุด ทุกๆอย่างเป็นการกระทำอย่างหาเกียรติยศไม่ได้ ดังนั้นถ้าใครมีความกลัวตายไม่กล้าจะทำฮาราศิริอันเป็นพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาติเราแล้ว ก็ยังมีอยู่อีกวิธีเดียวที่พอจะเห็นสมควร คือ การเอาดาบเขียดคอ แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นพิธีของคนโง่อยู่นั่นเอง”(เสถียร พันธรังสี 2508 :69)

ชาмуไรที่แท้จริงมีความกล้าหาญและอ่อนโยนอยู่เป็นปกติ มองเห็นชีวิตมีค่าไม่มากเท่ากับเกียรติยศ เมื่อทำสิ่งใดผิดก็พยายามที่จำกระทำพิธีฮาราศิริ ชาмуไรได้ละทิ้งความกลัวให้พ้นจากความรู้สึกอย่างเด็ดขาด ต้องการจะตายเพื่อเชิดชูชาติญี่ปุ่นทั้งหมด

บุชิโดเป็นการฝึกให้ทุกคนมีความกล้าหาญขยัน อดทนต่อความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่แสดงอาการใดๆที่เป็นพิรุช ชาмуไรต้องซ่อนความรู้สึกที่แสดงออกมาทางสีหน้า รู้จักห้ามใจตัวเอง บุชิโดสอนให้ชาмуไรมีความจงรักภักดีโดยสุจริตต่อนายพร้อมทุกเมื่อที่จะสละชีวิตให้นาย และแม้ชีวิตของลูกก็ต้องไม่เสียตาย ยินดีตายแทนกันได้ ชาмуไรต้องคิดอยู่เสมอว่า ตัวเองเป็นสมบัติของเจ้านายยิ่งกว่าครอบครัว เมื่อกราบไหว้เจ้านายคนใดแล้ว จงกระทำหน้าที่ด้วยความจงรักภักดีต่อเจ้านายคนนั้น ชาмуไรต้องคิดเสมอว่าเราจะสามารถเพื่อป้องกันประเทศชาติของเรา ให้มีอำนาจและเข้มแข็งต่อไป

นอกจากนี้ บุชิโดยังประกอบด้วยหลักความยุติธรรม ความจริงใจ ความซื่อสัตย์สุจริต และการควบคุมตนเอง ความยุติธรรมถือเป็นหลักการสำคัญอันหนึ่งของชาмуไร ความกะล่อนและการประพฤติมิชอบเป็นการกระทำที่ต่ำช้าของมนุษย์ ชาмуไรเชื่อว่าความจริงใจและความซื่อสัตย์ทำให้ชีวิตมีคุณค่า มีคำพูดที่ว่า “บุชิ โนะ อิชิงง” แปลว่า “วาจาของชาмуไร” มีความหมายถึงความเชื่อใจและความจริงใจ ชาмуไรจึงมีสัจจะวาจาเป็นศักดิ์ศรีแห่งตน ชาмуไรต้องควบคุมตัวเอง ไม่อ่อนไหว

ไม่แสดงอาการไม่ว่าเจ็บหรือยินดี ไม่บ่นไม่ร้องไห้ ต้องสงบนิ่งทั้งการกระทำและจิตใจ ซามูไรที่ยึดถือและปฏิบัติบูชิโดโดยครบถ้วนนับเป็นนักรบที่แท้จริงและสมบูรณ์แบบ

2. ปรัชญาซามูไรที่ปรากฏในภาพยนตร์ The last samurai (มหานักรบซามูไร)

2.1 เนื้อเรื่องย่อภาพยนตร์

ภาพยนตร์เรื่อง The Last Samurai เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับซามูไร ซึ่งชาวตะวันตกเป็นผู้ผลิต ทำให้สามารถเห็นแง่มุมที่มองมาที่ชาติตะวันตกออกอย่างญี่ปุ่นได้ เรื่องย่อของภาพยนตร์เรื่องนี้คือ ร้อยเอกเนธาน อัลเกร็น เป็นคนไร้จุดหมาย บรรดาศึกสงครามที่เขาได้ร่วมรบมาก่อนนั้น ดูเหมือนช่างห่างไกลและไร้ผล เขาเคยเอาชีวิตเข้าเสี่ยงเพื่อเกียรติยศและประเทศชาติ ทว่าหลายปีนับแต่สงครามกลางเมืองของสหรัฐอเมริกา โลกได้เปลี่ยนไปมาก พลการเข้ามาแทนที่ความกล้าหาญ ประโยชน์ส่วนตัวเข้ามาแทนที่ความเสียสละ และไม่มีเกียรติยศหลงเหลืออีกต่อไป โดยเฉพาะทางฝั่งตะวันตก เมื่อน้ำที่ของเขาในปฏิบัติการอินเดียนแดงได้จบลง ตามสภาวะแห่งความเป็นจริงที่แสนเศร้า ณ ทุกกว้างที่ไร้ซึ่งการให้อภัย ใกล้กับริมฝั่งแม่น้ำวาชิตะ อัลเกร็นสูญเสียกำลังใจจนหมดสิ้น ห่างออกไปอีกซีกโลก ทหารอีกนายมองเห็นวันข้างหน้าของชีวิตคนที่มีแต่จะถูกกดขี่กร่อนไป เขาคือคัตสึโมโด้ หัวหน้าคนสุดท้ายของนักรบรุ่นเก่า เหล่าซามูไรที่เป็นที่นับถือ ผู้อุทิศชีวิตพวกเขาให้กับองค์จักรพรรดิและประเทศชาติ และเช่นเดียวกันกับการบุกรุกสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในอเมริกา ฝั่งตะวันตก ที่ชนพื้นเมืองอเมริกันถูกต้อนให้จนมุมและถูกบีบบังคับ สิ่งเดียวกันที่เกิดขึ้นกับประเพณีของญี่ปุ่น สายโทรเลขและทางรถไฟนำมาซึ่งความเจริญ แต่กลับคุกคามสิ่งที่มีคุณค่า และกฎเกณฑ์ที่เหล่าซามูไรได้เคยมีชีวิตอยู่ และสละชีพเพื่อมันมานับศตวรรษ แต่คัตสึโมโด้ไม่มีวันลาไปโดยปราศจากการต่อสู้ เส้นทางของทั้งสองนักรบทั้งสอง มาบรรจบกันเมื่อองค์จักรพรรดิหนุ่มแห่งประเทศญี่ปุ่น ได้ถูกเชื้อเชิญโดยความสนใจของอเมริกัน ผู้ปรารถนาในตลาดที่กำลังเติบโตของญี่ปุ่น ตกลงว่าจ้างให้อัลเกร็นมาเป็นผู้ฝึกให้กับกองทัพทหารเกณฑ์ที่ทันสมัยกองทัพแรกแห่งญี่ปุ่น ในขณะที่บรรดาที่ปรึกษาของจักรพรรดิ พยายามจะกำจัดเหล่าซามูไรอย่างถอนรากถอนโคน เพื่อจัดตั้งรัฐบาลแบบตะวันตก ที่เป็นมิตรทางการค้าขึ้นนั้น อัลเกร็นกลับได้พบว่า ตัวเขาประทับใจและมีความโน้มเอียง เมื่อได้พบกับพวกซามูไร ความมั่นใจที่ยิ่งใหญ่ของพวกเขาทำให้เขาระลึกได้ถึงตัวตนที่เขาเคยเป็นมาก่อน เมื่อถูกผลักเข้าสู่แดนโหดเหี้ยมและไม่คุ้นเคย โดยมีชีวิต และที่สำคัญ

ยิ่งไปกว่านั้น จิตวิญญาณของเขา นายทหารชาวอเมริกันผู้ตกที่นั่งลำบาก ได้พบว่าเขากำลังอยู่ท่ามกลางความรุนแรง และตำนานที่ต้องต่อสู้ระหว่างสองโลก โดยมีเพียงเหตุผลแห่งเกียรติยศเท่านั้นที่จะนำทางให้กับเขา

ภาพยนตร์เรื่อง The Last Samurai เป็นภาพยนตร์ที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับช่วงเวลาแห่งการสิ้นสุดของชนชั้นซามูไร ซึ่งสื่อให้เห็นว่าวิถีของซามูไรในเรื่องนั้น ล้วนใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย รักดีต่อเจ้านาย มีความกล้าหาญไม่กลัวความตาย ซามูไรเป็นผู้มีเกียรติ จึงยอมตายเพื่อรักษาเกียรติดีกว่าอยู่อย่างไร้ศักดิ์ศรี ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง ไม่ว่าสิ่งนั้นจะขัดแย้งกับตนเองก็ตาม จะเห็นได้จากในเรื่องที่ ทากะเม็จะ โกรธแค้น อัลเกร็น ที่เป็นศัตรูที่ฆ่าสามีเธอ แต่ต้องทำตามหน้าที่ที่พี่ชายมอบหมายให้และซามูไรทุกคนจะช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ และรักความยุติธรรม

2.2 แนวความคิดบุชิตะที่ปรากฏในภาพยนตร์

2.2.1. แนวความคิดในเรื่องเทพเจ้า

-ในฉากเกริ่นตอนแรก ผู้บรรยายพูดประกอบทัศนียภาพของประเทศญี่ปุ่นที่เป็นหมู่เกาะ พูดว่า “ ประเทศญี่ปุ่นถูกสร้างด้วยดาบ เทพเจ้าจุ่มดาบลงไปในทะเล พอเอาขึ้นมาก็มีน้ำไหลลงทะเล 4 หยด ทุกหยดก็กลายเป็นหมู่เกาะ ”

-ตอนที่พระเอกตกลงรับงานเกี่ยวกับมาฝึกฝนเรื่องการสู้รบ พระเอกได้เดินทางมาที่ญี่ปุ่น ณ ท่าเรือโยโกฮาม่า 20ปีมาแล้ว เมืองนี้เป็นเมืองเล็กๆที่สงบสุข มีชาวตะวันตกที่ทำงานเป็นล่ามและถ่ายภาพที่ญี่ปุ่นพูดกับพระเอกว่า “กว่า2000ปี จักรพรรดิไม่เคยให้ใครดูหน้าเพราะถือว่าจักรพรรดิเป็นผู้สูงส่ง และจักรพรรดิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีเชื้อสายจากเทพเจ้า”

แนวความคิดความเชื่อในเรื่องเทพเจ้านั้น มาจากความคิดของศาสนาชินโตที่เน้นว่าองค์จักรพรรดิทรงอยู่ในฐานะที่เป็นเทพเจ้าที่ยังมีชีวิตอยู่ในเมื่อพระองค์ทรงสืบเชื้อสายมาจากเทพเจ้าผู้เป็นบรรพบุรุษ และการที่ซามูไรมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าทำให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ

2.2.2. แนวความคิดในเรื่องความกตัญญู เคารพบรรพบุรุษ

-ตอนกำลังต่อสู้ลูกน้องของคัตลีโมโตได้ออกมาเอาตัวมาบังคัตลีโมโตซึ่งเป็นหัวหน้า จนเสียชีวิต
-ในตอนจบหลังจากที่คัตลีโมโตเสียชีวิตแล้วแล้ว พระเอกได้อาตบของคัตลีโมโตให้จักรพรรดิ แล้วบอกว่า “เพื่อความแข็งแกร่งของชาмуไรยังอยู่กับพระองค์ตลอดไป บรรพบุรุษที่เคยถือดาบนี้ และสร้างชาติให้แข็งแกร่ง หวังว่าจักรพรรดิยังจำบรรพบุรุษที่ถือดาบนี้ และสิ่งที่พวกเขาตายเพื่อมัน”

แนวความคิดความเชื่อในเรื่องความกตัญญู การเคารพบรรพบุรุษ มาจากลัทธิขงจื้อและชินโตซึ่งจะบูชาบรรพบุรุษ ขงจื้อสอนว่าชาмуไรทุกคนควรมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณซึ่งถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญ ชาмуไรทุกคนจะต้องอยู่ในสังกัดของเจ้านาย ต้องมีความจงรักภักดีต่อเจ้านายอย่างมุ่งมั่น จะต้องรำลึกอยู่เสมอและหาทางตอบแทนบุญคุณถือว่าเป็นความดีสูงสุด

2.2.3. แนวความคิดเรื่องความกล้าหาญ

-ตอนที่พระเอกกับพวกชาмуไรได้บุกเข้าไปช่วยคัตลีโมโตซึ่งถูกฝ่ายรัฐบาลจับตัวไป ลูกชายของคัตลีโมโตได้ขอร้องว่าขอให้ตนเป็นคนขัดขวางศัตรูแทนพ่อ จนเป็นเหตุให้ตนเองตาย เป็นการยอมพลีชีพเพื่อพวกพ้อง ถือว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญของชาмуไร

-ตอนที่พระเอกพูดคุยกับคัตลีโมโต ในเรื่องเกี่ยวกับว่าฝ่ายรัฐบาลต้องการจะล้มล้างพวกชาмуไร เพื่อให้ประเทศญี่ปุ่นพัฒนาตามแบบตะวันตก คัตลีโมโตได้บอกว่า “ถ้าจักรพรรดิต้องการปลิดชีพตน ตนพร้อมจะฆ่าตัวเองตาย โดยไม่ต้องให้ฝ่ายรัฐบาลเป็นตนตามฆ่า”

-ตอนที่พระเอกได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านชาмуไรจนได้เข้าใจปรัชญาต่างๆของชาмуไรมากขึ้น คัตลีโมโตพูดคุยกับพระเอกว่า “เช่นเดียวกับมวลดอกไม้เราทั้งหลายกำลังจะตาย เพื่อรู้ชีวิตในทุกลมหายใจ ทุกชีวิตที่เราฆ่ากัน วิธีของนักรบ ชีวิตในทุกลมหายใจ นั่นคือบูชิโด”

ชาмуไรใช้เซนในการฝึกเพื่อขบไล่ความกลัว ความไม่แน่นอนใจและความผิดพลาด เซนทำให้ชาмуไรมีจิตที่ว่างและสงบ ชาмуไรจะต้องเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญไม่เกรงกลัวความตาย และสามารถเผชิญกับความตายได้ทุกเมื่อ เพราะถูกสอนว่าชีวิตเป็นความไม่เที่ยงและไม่มีตัวตนแท้จริงที่ถาวร ชีวิตทุกชีวิตเกิดมาเพื่อใช้กรรม ดังนั้นเวลามีชีวิตอยู่จะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างสมบูรณ์โดยไม่หวั่นไหวกับความตาย

2.2.4. แนวความคิดเรื่องการมีศักดิ์ศรี

- ชาмуไรไม่สามารถทนต่อความอับอายพ่ายแพ้ได้ ถ้าต่อสู้แพ้จะต้องทำฮาราคีรี
- ตอนใกล้จบ คัตสึโมโตะจะฆ่าตัวตายด้วยดาบของตนเอง เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงจิตวิญญาณความเป็นนักรบสายเลือดบูชิโด ดีกว่าต้องตายด้วยน้ำมือของศัตรู
- ตอนฉากเกริ่น ประเทศญี่ปุ่นถูกสร้างขึ้นมาโดยนักรบกล้าเพียงหยิบมือ พร้อมทั้งจะที่สละชีวิตของพวกเขาให้กับสิ่งที่ลี้มเลื่อนไปแล้ว นั่นคือ ศักดิ์ศรี
- นายทหารผู้หนึ่งซึ่งเคยเป็นชาмуไรเหมือนกับคัตสึโมโตะ ได้บอกพระเอกว่า “ศักดิ์ศรีในประเพณีดั้งเดิมของคัตสึโมโตะ คือไม่มีวันใช้ปืน แต่ใช้ดาบแทนเพราะเชื่อว่าดาบของชาмуไรมิไว้เพื่อปกป้องจักรพรรดิ เพราะดาบคือ วิญญาณของเขา คัตสึโมโตะเป็นวีรชน”
- ตอนจบหลังจากที่คัตสึโมโตะตายและพระเอกได้เอาดาบมาให้จักรพรรดิ จักรพรรดิได้พูดกับพระเอกรวมถึงรัฐมนตรีต่างๆว่า “เราฝันถึงการรวมประเทศญี่ปุ่นให้เป็นประเทศที่เข้มแข็งและมีเสรีภาพ ทันสมัย ในขณะนี้เรามีทางรถไฟ ปืน เสื้อผ้าตะวันตก แต่เราไม่สามารถลืมว่าเราคือใคร เรามาจากไหน”

ความมีศักดิ์ศรีเป็นสิ่งที่ชาмуไรทุกคนต้องมี ทุกคนจะถูกสอนในเรื่องเกียรติและศักดิ์ศรีของตัวเองมาก หากตัวเองพ่ายแพ้ต่อศัตรูหรือเจอเหตุการณ์อัปยศอดสู ชาмуไรเหล่านั้นก็ยินดีที่จะตายด้วยมือของตัวเอง โดยใช้ดาบสั้นคว้านท้องตัวเอง เพื่อชดใช้ความอับอายและแสดงความกล้าของตัวเอง

2.2.5. แนวความคิดเรื่องการทำหน้าที่เพื่อความสมบูรณ์ของชีวิต

- தாகะทำตามคำสั่งที่ตัวเอง ที่คูคอยคูแลพระเอกตอนเจ็บป่วย ทั้งๆที่พระเอกเป็นผู้ที่ฆ่าสามีตนเอง คัตสึโมโตะบอกว่าเป็นเกียรติของதாகะที่ได้ต้อนรับแขกและบอกว่าเป็นการตายที่สมเกียรติตามหน้าที่ของชาмуไร

ความคิดเกี่ยวกับ "กิริ" (หน้าที่) และ "นินโจ" (ส่วนตัว) กิริหรือ หน้าที่ทางศีลธรรมที่ตนเองจะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นในสังคม ไม่ว่าผู้นั้นจะมีความสัมพันธ์กับตนเองแบบใด หากเกิดขัดแย้งกับ นินโจ หรือความรักที่มีต่อตนเองและครอบครัว ชาวมุโตะจะให้ความสำคัญต่อหน้าที่มากกว่า

2.2.6. แนวความคิดเรื่องการทำจิตว่าง การมีสมาธิ

-ตอนพระเอกแข่งต่อสู้กับชาмуไรที่เป็นหัวหน้านักรบ พระเอกได้ทำสมาธิ ทำจิตใจให้ว่าง ไม่คิดมากเกินไป มีสมาธิ มองผู้ต่อสู้ ทำให้พระเอกชนะ

นิกายเซนเน้นการทำสมาธิเพื่อบรรลุนิพพาน เช่นสอนให้คนรู้จักตนเองและไม่ยึดติดกับตัวตน ชาмуไรใช้เซนในการฝึกเพื่อขบไล่ความกลัว ความไม่แน่นอนใจและความผิดพลาด

2.2.7. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีวินัย การมีน้ำใจ

-ตอนที่พระเอกได้มาอยู่ในหมู่บ้านชาмуไรสักพักหนึ่ง เขาได้พบกับความสงบ และพระเอกพูดว่าทุกคนสุขภาพ ทุกคนยิ้มและโค้งให้ ส่วนภายในจิตใจนั้นเหมือนปิดบังอารมณ์ไว้ ทุกคนมีลับลมคมใน ตั้งแต่ตื่นนอน ทุกคนทุ่มเทตนเองเพื่อความสมบูรณ์ของหน้าที่ ผมไม่เคยเห็นความเป็นวินัยแบบนี้มาก่อน

-คนตะวันตกพูดกับพระเอกว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ไม่พูดความจริง เขาเป็นคนแปลภาษาดังนั้นเขาจึงแปลแต่เรื่อง โทกุก นั้นหมายถึงว่า คนญี่ปุ่นเป็นคนพูดจาอ้อมค้อม เป็นคนรักขนาน้ำใจผู้อื่น

ชาмуไรจะต้องมีความสุภาพต่อเจ้านายซึ่งแสดงให้เห็นถึงคำสอนของขงจื้อในเรื่องของระเบียบวินัยและชาмуไรจะต้องเป็นผู้ที่มีความเที่ยงธรรม ช่วยเหลือผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก มีเมตตาจิต และรักความยุติธรรม

2.2.8. สัญลักษณ์ของศาสนาชินโต

-ประตูทางเข้าออกในหมู่บ้านชาмуไรของคัตสึโมโตะมีประตูโทริ

ประตูโทริเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาชินโต โทริเปรียบเสมือนประตูทางเข้าสู่สวรรค์ในความเชื่อของญี่ปุ่นโบราณ ซึ่งมักจะพบในวัด และศาลเจ้าญี่ปุ่นในนิกายชินโต ซึ่งจะเป็นเสาสองต้นที่มีคานพาดอยู่ด้านบนสองชั้น สมัยก่อนทำด้วยไม้หรือหิน มักจะทำด้วยสีแดง ซึ่งหากแปลตามตัวอักษรแล้ว โทริอิ จะแปลว่าที่สำหรับนก เพราะความเชื่อตามนิกายชินโตว่า นกเป็นผู้สื่อสารของพระเจ้า

สรุปและอภิปรายผล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งพิจารณาถึงปรัชญาต่างๆที่เป็นรากฐานความคิดของซามูไรได้ ซึ่งให้เห็นถึงหลักบูชิโดที่ซามูไรยึดถือ และบูชิโดเกิดจากคำสอนของศาสนาชินโตที่เน้น การบูชาบรรพบุรุษและนับถือจักรพรรดิคุงเทพเจ้า ซามูไรจึงจงรักภักดีต่อจักรพรรดิและเจ้านาย ชินโตเชื่อว่าแผ่นดินญี่ปุ่นเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และที่สถิตของเทพและวิญญาณของบรรพบุรุษ ซามูไรจึงมีความรักชาติและศรัทธาที่จะปกป้องแผ่นดิน และลัทธิเซนที่เน้นการทำสมาธิเพื่อบรรลุนิพพาน เสนสอนให้คนรู้จักตนเองและไม่ยึดติดกับตัวตน ซามูไรใช้เซนในการฝึกเพื่อขบไล่ความกลัว ความไม่แน่นอนใจและความผิดพลาด และขงจื้อสอนให้เชื่อใน โลกของมนุษย์ สิ่งรอบตัวและครอบครัว โดยเน้นคุณธรรมความสัมพันธ์ 5 ประการ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ซามูไรยึดถือ นอกจากคุณธรรมต่างๆ บูชิโดยังประกอบด้วยหลักความยุติธรรม ความจริงใจ ความซื่อสัตย์สุจริต และการควบคุมตนเอง ซามูไรเชื่อว่าความจริงใจและความซื่อสัตย์ทำให้ชีวิตมีคุณค่า ซามูไรที่ยึดถือและปฏิบัติบูชิโดโดยครบถ้วนนับเป็นนักรบที่แท้จริงและสมบูรณ์แบบ

เมื่อวิเคราะห์สาระสำคัญของภาพยนตร์แล้ว พบว่า ภาพยนตร์เรื่อง The Last Samurai มุ่งเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับความคิดความเชื่อของซามูไรที่เหล่าซามูไรได้ใช้ในชีวิตประจำวัน ดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่าย ไม่ฟุ่มเฟือย สงบสุข ซามูไรดำเนินชีวิตตามหลักที่ตนยึดถือ คือหลักบูชิโด ทำให้ผู้ที่เป็นซามูไรเหล่านั้นมีความยุติธรรม ความกล้าหาญ ความเมตตากรุณา ความนับถือซึ่งกันและกันความซื่อตรง ความมีเกียรติ ความจงรักภักดี ซึ่งมาจากเซน ขงจื้อและชินโต มีความกล้าหาญที่โดดเด่นต่างจากชาวตะวันตกคือการทำฮาราคีรี ซึ่งถือว่าเป็นการตายอย่างมีเกียรติ เป็นการแสดงถึงความไม่กลัวตายของเหล่าซามูไร

เรื่อง The Last Samurai แสดงให้เห็นถึงความเชื่อสำคัญของคนญี่ปุ่นและซามูไรคือเชื่อว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นเกาะศักดิ์สิทธิ์และเชื่อว่าจักรพรรดิมีเชื้อสายมาจากเทพเจ้า ความคิดนี้ทำให้คนญี่ปุ่นและซามูไรมีความสามัคคี ซื่อสัตย์ต่อญี่ปุ่นกับจักรพรรดิ ต้องการที่จะปกป้องประเทศญี่ปุ่นของตนเอง

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสารตีพิมพ์ภาษาไทย

คณาธิศ ภัคดีสอน. “วิถีแห่งชาмуไรของมุขราชิบนพื้นฐานแนวคิดแบบเซน.” สารนิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์. ฉากญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2544.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, หม่อมราชวงศ์. นิกายเซน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2554.

จ่านง ทองประเสริฐ. เซนกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2518.

ดอกบัวขาว. นานาศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2530.

ทาอิระ ชิเกซุเกะ. บุชิโด กฎของชาмуไร. แปลโดย กอปรเชษฐ ตย์คานนท์. กรุงเทพมหานคร: ท็อปปริ้นท์ พับบลิชัน, 2545.

ธิดาพร จิตรระดับ. “บุชิโด วิถีแห่งชาмуไร ความภูมิใจของญี่ปุ่น.” สารนิพนธ์ ปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

นพพร สุวรรณพานิช. มูมญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิราบ, 2541.

เพ็ญศรี กาญจนมัย. ชินโต จิตวิญญาณญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ เกษตรศาสตร์, 2544.

ละเอียด ศิลาน้อย. สร้างชีวิตและสังคมตามหลักคำสอนของขงจื้อ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2530.

วีระชัย โชคมุกดา. ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: ยิปซี, 2554.

เสฐียร พันธรั้งยี. บุชิโด จรรยาของทหาร ดวงวิญญาณของญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร: แพร์พิทยา, 2508.

เหล่าซือ. วิทยายุทธเซน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2535.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Merveillesxx. (2548). “**The Last Samurai** ซามูไรคนสุดท้ายหรือซามูไรที่จะคงอยู่ชั่ววันจันทร์”.

[ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 1 มกราคม 2557. เข้าถึงจาก <http://www.bloggang.com/>

[viewdiary.php?id=merveillesxx&group=1&month=03-2005&date=19&gblog=69](http://www.bloggang.com/viewdiary.php?id=merveillesxx&group=1&month=03-2005&date=19&gblog=69).